

KIS LITURGIKUS ILLEMTAN

Boldog Gizella Királyné Plébánia

A következőkben szeretnénk egy kis segítséget adni a szentmisén való intenzívebb részvételhez: ez, egyfajta kis, liturgikus illemtan.

(Segítségül vettük: <https://www.martinus.hu/lelkiseg/liturgia/5055/kis-liturgikus-illemtan> honlapot, a Missale előírásait és Várnagy Antal, Liturgika c. könyvét)

Olyan általános dolgokat fogunk tárgyalni, mint a szentmisére való készület, a kereszttetés, a térdhajtás, mit tegyen az, aki nem tud térdet hajtani, vagy letérdelni, hogyan járuljunk szentáldozáshoz, stb. Talán azt gondolhatjuk, ezekről felesleges beszélni, mégis remélem, előbb-utóbb mindenki számára fog valami újdonságot hozni a rovat.

Készület a templomba I. Az Úr házába ugyanis másképpen indulunk, mintha a boltba vagy a munkahelyre mennénk. A templomban magával Istennel találkozunk, és ez olyan találkozás, amely semmilyen más házban nem lehetséges. Egy egészen különleges esemény. Ennek megfelelően Isten házában különleges tisztelet jár ki, és ez meg kell hogy mutakozzon az öltözetünkön. Isten házába lépni – különösen is vasárnap – ünnep. Így tehát az ünnepi öltözet méltó hozzá. Mára ezt egyre kevesebben tudják, ünneplő ruhát inkább csak elsőáldozás, bérmálás, esküvő, temetés alkalmával látni a templomban, holott minden alkalom, amikor a templomba lépünk, ünnep. Különösen is visszasz, amikor a családi, állami és egyéb ünnepekre kiöltözünk, de az egyháziakra, a vasárnapi szentmisére már nem.

A templomi ruházatunknak el kell térnie a hétköznapi ruházattól. Ez nem pénz kérdése, hanem hozzáállásé. Istennek a legjobbat kell adnunk, a külsőségekben is. Istenen nem illő spórolni. Az ünneplőbe öltözés egyben a szívemet is felkészítheti az Istennel való találkozásra. Érdemes beletekinteni egy televíziós közvetítésbe, és megnézni az ő hozzáállásukat a ruházathoz.

Készület a templomba II.

Otthoni készületünknek másik fontos szempontja az idő. A templomba időben való érkezés a készülődés időben való megkezdésével kezdődik. Mindenkinek ismernie kell magát annyira, hogy mennyi idő alatt készül el, mennyi idő kell, mire a templomba ér. Legalább 10 perccel a szentmise kezdete előtt már illik Isten házába megérkezni, így számoljunk az indulással. 10 perc ugyanis mindenkinek kell ahhoz, hogy lélekben is összeszedje magát, felkészüljön az Istentiszteletre. Ha pedig még szentgyónást is szeretnénk végezni, akkor jóval a szentmise kezdete előtt a gyóntatószéknél kell lennünk. Amennyiben a templomban már a szentmise előtt közösen imádkoznak, dicséretes ezekben az alkalmakba elejétől fogva bekapcsolódni, így időzíteni érkezésünket.

Az idő kapcsán megemlíthjük még a szentségi böjtöt, mely a szentáldozás előtti egy órára vonatkozik. Vagyis aki szentáldozáshoz szeretne járulni, a szentmise kezdete előtt kb. 30 perccel már ne vegyen magához ételt és italt, legfeljebb vizet, ill. orvosságot. Az idősek és a betegek a szentségi böjt alól fel vannak mentve.

Indulás előtt ellenőrizzük, hogy nálunk van-e imakönyvünk, van-e zsebkendőnk, ill. akinek szükséges, a szemüvege. A perselybe szánt adományunkat is jó, ha már ekkor előkészítjük. Imakönyvet akkor is vigyünk magunkkal, ha a templomban is van, vagy esetleg az énekek szövegét kivetítik. Ezek nem helyettesítik a saját imakönyvet, és nem szabad, hogy leszokjunk a saját imakönyvünk használatáról. Még a templomon kívül rendezzünk el minden olyan dolgot, ami bent már kényelmetlen lenne. Úgy lépünk be Isten házába, hogy már lehetőleg semmi se vonja el figyelmünket!

Érkezés a templomba

Aki megfelelően készült fel otthon, az időben érkezik meg a templomba. Ha azonban készületünk hiányos és elkésünk, nem csak nem tudunk ráhangolódni a szentmisére, hanem az egész közösség számára kárt okozunk. A szentmise ugyanis közös imádság, az egybegyűlteket közösen mutatják be a Legszentebb Áldozatot. Ha elkésünk, sebet ejtünk ezen a közös áldozatbemutatáson. Amellett, hogy a késés illetlenség, zavart is kelt a közösségben: a későn-jövő elvonja mások figyelmét, azokét, akik már „felemelték a lelküket az Úrhoz”. Ha – önhibánkon kívül – mégis késünk, akkor várjuk meg az alkalmas pillanatot ahhoz, hogy elfoglaljuk a végleges helyünket. Végül az időben való érkezés utolsó szempontja az a sajátos eset, amikor még szentgyónást is szeretnénk végezni. Korábban már jeleztük, ehhez jóval - legalább 20 perccel - a szentmise kezdete előtt a gyóntatószéknél illik lenni. A karácsonyi, húsvéti, egyéb ünnepi szentgyónások végzésének idején ez még korábban is lehet. Különösen is ezekben az időszakokban nem tanácsos a szentgyónást az utolsó napokra halasztani, mert az mind a gyónó, mind a gyóntató számára többlet terhet jelent. Az advent, nagyböjt elején végzett szentgyónás ugyanolyan értékes, mint az, amelyet az utolsó napokra hagyunk – sőt, talán az előbbi még felkészültebb is.

Ahol csak a miséző atya gyóntat, ott a szentmise pontos kezdetét szentgyónásunk elvégzése miatt nem hátráltathatjuk. Ezért a szentmise kezdete előtt 5 perccel már ne várjuk el, hogy még bennünket is meggyóntasson az atya, ha nem kerültünk volna sorra. Erre az 5 percre a miséző atyának is

szüksége van a felkészülésben. Ha ezt biztosítjuk számára, nem érhet bennünket a vád, hogy miattunk nem kezdődhetett idejében a szentmise.

A keresztvetés

A templomba való belépésünk - ünneplő öltözetünkben - már egyfajta hitvallás. Akik látják, hová és hogyan igyekszünk, azok számára valamiképpen megvallottuk, hogy hívő emberek vagyunk. Miután megérkeztünk a templomba, első dolgunk, hogy szenteltvízzel keresztet vetünk magunkra. A keresztvetés ugyancsak hitvallás. Kifejezem vele, hogy hiszek a Szentháromság egy Istenben: az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben. Ahogyan a keresztet megrajzolom magamon, azzal kifejezi hitem komolyságát is. A keresztvetés külső formája ugyanis a következő: lapos jobb tenyérrel a homlokunktól a mellünkig, majd a bal válltól a jobb vállig rajzoljuk meg a keresztet. Ez a mozdulatsor megfontoltságot igényel. Ha ennél „szűkebben” vetem a keresztet, ráadásul olyan gyorsasággal, hogy a másik azt hiszi, csak vakarózom, akkor keresztvetésem inkább paródiába torkollik, mintsem hitvallásba. Az a 3-4 másodperc, amit egy keresztvetés igényel, senki életét sem rövidíti meg, sőt, inkább mélyíti hitét.

A templomba való belépés után szenteltvízzel vetünk keresztet. A szenteltvíz szentelmény. Ókori pogány szokásból vette át a kereszténység, melyben a vizet tisztulási és engesztelési célra használták. A kereszténységben legnagyobb jelentősége a keresztelés szentségénél van. Valahányszor szenteltvizet hintünk magunkra, a keresztségünkre emlékezünk, és bűnbánatunkat fejezzük ki. Így lépünk be Isten házába: tudatában annak, hogy bűnösök vagyunk, mégis a szent Isten elé szeretnénk járulni. Egyszersmind megvalljuk, hogy hisszük a Szentháromság egy Istent. Kifelé menet azonban már nincs jelentősége a szenteltvízzel való keresztvetésnek. Ez a templomba belépés cselekményéhez tartozik.

Fontos még megjegyeznünk, hogy a keresztvetés csak a szenteltvíz hintéssel kapcsolható össze, semmilyen más cselekménnyel. Sohasem vetünk ezért úgy keresztet, hogy közben térdet hajtunk!

A térdhajtás

A szenteltvízzel való keresztvetés után, ha a templomban őrzik az Eukarisztiát, térdet hajtunk. Erre az örökmécses figyelmeztet minket. Ha világít, jelen van a szentségi Krisztus. A térdhajtás ideje templomi helyünk elfoglalása előtt van. Mielőtt beülnénk a padba, vagy ha végig állni kívánunk a szentmisén, mikor arra a helyre érkeztünk.

A térdhajtás ugyanúgy, mint a keresztvetés, hitvallás. Kifejezem vele, hogy hiszek az Eukarisztiában jelen lévő Jézus Krisztusban, és így, hódolattal köszöntöm Őt. Ahogyan térdet hajtok, azzal kifejezem hitem komolyságát is. A térdhajtás módját a Misekönyv írja le: „úgy történik, hogy a jobb térd a földet érinti”. Ez egy igen egyértelmű megfogalmazás, azt nevezhetjük tehát csak térdhajtásnak, mikor a térdünk a földet érinti. Arról azonban nem szól a Misekönyv, mit tegyen az, aki egészségi okokból nem tud letérdelni. Nekik azt lehet javasolni, tegyenek úgy, mint görög katolikus testvéreink: mély meghajlással – vagy ha ez sem megy, fejhajtással – köszöntsék az Úr Jézust. Nagyon fontos lenne ezt megtartani, ugyanis a „térdhajtás-próbálkozások” rossz képet alakítanak ki különösen is a gyermekekben. Mennyi gyereket látni, aki nem hajt tisztességesen térdet, mert pl. nagyszüleitől azt látja, hogy ők sem érintik térdükkel a földet, csak azt nem tudják, hogy a nagyszülők azért nem teszik, mert már nem bírnak térdet hajtani. A térdhajtásra vagy jó példát, vagy semmilyen példát ne adjunk! Ha nem megy, akkor magyarázzuk el, hogyan kell végezni!

A régebbi előírások szerint, ha az Oltáriszentség ki volt helyezve az oltárra, nem térdet hajtottunk, hanem mindkét térdünkre borultunk, és ezután foglaltuk el a helyünket. Ma már ez az előírás nincs érvényben, minden esetben egyszerű térdhajtással köszöntjük a szentségi Jézust.

Fontos megjegyeznünk, hogy a térdhajtás nem kapcsolható össze semmilyen más cselekménnyel. Sohasem hajtunk úgy térdet, hogy közben keresztet is vetünk. A kettőnek két külön jelentése van, nem szabad ezeket összemosni. Az egyszerre végzett keresztvetés és térdhajtás egymás rovására van, egymásról terelik el a figyelmet.

A szentmise kezdetére várva

Miután templomi helyünket elfoglaltuk, a szentmise kezdetéig hátralévő időt a készüléssel, ráhangolódással, elcsendesedéssel töltjük. Hacsak nincs kivételve az énekek szövege, imakönyvünkől keressük ki a szentmise kezdőénekét. Ha korábban nem tettük volna meg, a perselybe szánt adományunkat is készítsük elő. Amennyiben a szentmise előtt a hívek közösen imádkoznak, kapcsolódjunk abba bele. Fontos viszont a szentmise kezdete előtt arra is időt szakítani, hogy átgondoljam, milyen bűneimért kérek bocsánatot, mit kérek ebben a szentmisében az Úr Istentől, illetve mit köszönök meg.

Ez a sorrend tükrözi a szentmise rendjét is: először van a bűnbánati rész. Az ott rendelkezésre álló rövid csend azonban nem elegendő, hogy a lelkiismeretemet komolyabban megvizsgáljam. Erre esti imádságaink keretében, illetve a szentmise előtt kell sort keríteni. Megbánni csak azt tudjuk, amit előtte át is gondoltunk.

Az „Uram irgalmazz” illetve a „Dicsőség” eléneklése után a pap könyörgésre szólít fel bennünket, majd az előírások szerint rövid csendet tart. Ez az a pillanat, amikor Isten elé hozzuk kéréseinket, majd pedig a szentmise könyörgésével egyesül mindannyiunk kérése. Ám azt, hogy mit szeretnénk kérni, már előre meg kell fogalmaznunk, ezért kéréseinket jó a szentmise előtt átgondolnunk.

Köszönetünk, hálaadásunk kifejezésének konkrét helye a szentáldozás után van. Az előírások értelmében a pap vagy az áldozás utáni könyörgés előtt tart megfelelő ideig szent csendet, vagy pedig a könyörgésre való felszólítás után, ugyanúgy, mint a szentmise könyörgésekor. Ezalatt mondhatjuk el köszönetünket, amiket szintén előre át kell gondolnunk, hogy aztán a közös könyörgéssel kifejezésre jusson mindannyiunk hálaadása.

A szentmise kezdete előtti percek tehát bőven adnak teendőt a minél gyümölcsözőbb részvétel előmozdítására. Használjuk ki ezeket az értékes pillanatok!

Bekapcsolódás a szentmisébe

Miután megkezdődött a szentmise, legfontosabb az abba való szívvel-lélekkel való bekapcsolódás. A szentmise ugyanis közösségi cselekmény. Szinte minden imádság többes számban hangzik fel benne, ezzel is jelezve, hogy nem csak egy ember imádsága, hanem az egész közösségé. A II. Vatikáni Zsinat több helyen szól arról, hogy a liturgiából a hívek tevékenyen vegyék ki a részüket. Ennek alapvető eleme az imádságok közös mondása és az éneklés.

Az ének nem csupán dísz a szentmisének, hanem annak szerves része. Szent Pál apostol figyelmezteti a keresztényeket, akik Uruk eljövetelére várva egybegyűltek, hogy egy-szívvel lélekkel énekeljenek zsoltárokat, himnuszokat és szent énekeket (vö. Kol 3,16). Az ének ugyanis a szív örvendezésének a jele (vö. ApCsel 2,46). Jézusról is tudjuk, hogy énekelt apostolaival (vö. Mt 26,30). Találónan mondja Szent Ágoston: „Aki szeret, énekel,” És már régtől fogva tartja a közmondás: „Kétszeresen imádkozik, aki szépen énekel.” Persze nem mindenkinek adatott meg a szép éneklés, ám ez még nem lehet feltétlenül hivatkozási pont arra, hogy ha nem is hangosan, de ne kapcsolódjunk be az éneklésbe.

Az aktív részvételhez tartozik még a figyelem a szentírási és a liturgikus szövegekre, a pap szavaira. Előbbiekhez sokaknak nagy segítséget jelent az, ha magán a szentmisén, vagy azon kívül elolvashatják ezeket a szövegeket. Ehhez kiválóan használható az Új Ember Kiadó Adoremus c. kiadványa, mely a hónap minden napjának miseszövegét tartalmazza. Hasonló célú a Zalalövői Plébánia Élő Kenyér c. misekalauza, mely a vasárnapi és ünnepnap szentmisék szövegeit hozza iskolás gyermekek számára. Mindkét kiadvány havonta jelenik meg.

A tevékeny részvétel módja végül a szent szolgálatok vállalása: olvasói, énekesi, oltár körüli és minden egyéb szolgálat, kinek-kinek talentumai szerint.

A testtartások

Az imádsághoz hozzátartoznak a különböző testtartások: ülés, állás, térdelés. A liturgián résztvevők azonos testtartása tiszteletünk, figyelmünk, hódolatunk kifejezése, sőt egyben a keresztény közösség tagjai közötti egységnek a jele: szépen kifejezi és egyben növeli is a jelenlevők azonos meggyőződését és érzelmeit. Bár a testtartások rendjét a Püspöki Konferenciák országos szinten szabályozzák, helyi sajátosságok mégis sok helyütt előfordulnak. A közösség egységének megtartása érdekében fontos ezekhez alkalmazkodni.

A testtartások közül egyedül a térdre boruláshoz fűzünk néhány megjegyzést. Tulajdonképpen, amikor az Eukarisztia az oltáron van, vagyis az átváltoztatástól a szentáldozás végéig, illetve szentségimádás alatt, térdre borulás illeti meg. A Misekönyv azonban megengedi, hogy csak az átváltoztatás alatt térdeljenek a hívek, illetve hazánkban az áldozás előtt, az „Íme az Isten Báránya” szavakra is szokás térdre borulni. Utóbbi dicséretes dolognak mondja a Misekönyv, sőt azt is, ha a „Szent vagy...” befejezésétől egészen az Eukarisztikus ima végéig („Óáltala, ővele és őbenne...”) térdelünk. Ez természetesen nem kötelező, de méltó és igazságos.

A Misekönyv előírásainak értelmében nem kell letérdelni, ha szűk a hely, vagy a jelenlevők sokasága, vagy más ésszerű ok ezt nem teszi lehetővé. (Ésszerű oknak nevezhetjük azt, ha valaki fájós térde miatt nem tud térdre borulni.) Ilyenkor az állás helyettesíti a térdelést, kiegészítve azzal, hogy amikor a pap az átváltoztatás után térdet hajt, **az állók mélyen meghajolnak(!).**

Fontos még, hogy az átváltoztatás alatt ne hajtsuk le a fejünket. Az Úrfelmutatás – vagyis amikor a pap az átváltoztatott kenyeret, majd a kelyhet felemeli – éppen azért alakult ki, hogy a hívek jobban láthassák az Eukarisztiában jelen lévő Krisztust. Nézzünk tehát ilyenkor fel, lássuk a csodát, hogy Jézus testével és vérével megjelent közöttünk!

A béke szertartása

A szentmise során bár közösen imádkozunk, alapvetően a hívek és a miséző pap között folyik párbeszéd imádság. Ez alól csupán a Mi Atyánk után következő béke szertartása a kivétel: ekkor a mellettünk lévő testvéreinkhez fordulunk kézfogásra, sőt, a buzgóbbak mindazokhoz, akiket csak

elérnek így. Ez úgy tűnik, világszerte általános jelenség, ezért is hívta fel XVI. Benedek pápa figyelmünket a következőkre: „Az Eucharisztia természete szerint a béke szentsége. Az eucharisztikus misztérium e dimenziója a liturgikus ünneplésben külön is kifejezést nyer a békecsókváltás szertartásában. Kétségtelenül nagyon értékes jelről van szó. A mi korunkban, melyet annyi konfliktus terhel, e cselekmény már csak a közösségi érzés szempontjából is különlegesen fontos, mert az Egyház egyre inkább sajátos feladatának tekinti, hogy kérje az Úrtól a béke és az egység ajándékát önmaga és az egész emberi család számára. A béke vágya elfojthatatlanul jelen van mindenki szívében. A béke és a megbékélés minden jóakarátú ember lelkéből fölszálló szavának szószólója az Egyház, és ahhoz fordul, aki „a mi békénk” és aki meg tudja békéltetni a népeket és személyeket akkor is, ha az emberi próbálkozások zátonyra futottak. Innen érthető az, az intenzitás, amit gyakran lehet érezni a liturgikus ünneplésben a béke átadásakor. Mindazonáltal [...] e cselekményt korlátok között kell tartani, mert túlzó formákat ölthet és kavarodást támaszthat a közösségben éppen a szentáldozás előtt. Jó emlékeztetnünk arra, hogy semmit nem von le e cselekmény értékéből, ha megtartjuk az ünneplés légköréhez illő józanságot, például úgy, hogy **a béke átadását a közvetlen mellettünk állókra korlátozzuk.**” (Sacramentum caritatis apostoli buzdítás, 2007.)

Szintén erre figyelmeztetett a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 2004-es körlevelében: „A béke átadásakor mindenki csak a hozzá közel állókat köszöntse.”

A szentáldozás I.

A szentáldozás a szentmise legünnepélyesebb része, de hogy valóban azzá válhasson, fegyelmezett és rendezett is szükséges a lelki előkészület mellett.

A szentáldozáshoz először is fontos, hogy rendezett sorban, vagy sorokban vonuljunk. Ahol van elég hely, ott kettes sorba álljunk fel, akkor is, ha csak egy áldoztató van. Ilyenkor is maradjon meg végig a két sor, vagyis az áldoztatóhoz érve ne fejlődjünk egyes sorba, az áldoztató fog először az egyik, majd a másik elé fordulni. Áldozás után, lehetőleg úgy menjünk vissza, hogy a mögöttünk lévőt ne zavarjuk! Ha két sor van, a jobb oldaliban állók jobbra, a bal oldaliban állók balra menjenek a helyükre, míg ha csak egy sor van, és a hely szűk, akkor a sor a „folyosó” egyik szélén álljon, és aki megáldozott, a másik szélén menjen vissza.

Arra is figyeljünk, hogy mindkét sorban nagyjából egyenlő számban legyünk, különösen is, ha ketten áldoztatnak. Több áldoztató esetén pedig semmiképpen se válogassunk, kinél áldozunk, hiszen áldozáskor, nem az áldoztatóról, hanem Jézus Krisztusról van szó!

A Misekönyv előírásai szerint a hívek térdelve vagy állva áldozzanak, ebben mindenki szabadon dönthet. Ha állva áldozunk, ajánlatos, hogy a szentség vétele előtt szükséges tiszteletadást végezzünk, vagyis mikor az előttünk lévő áldozik, vessünk keresztet, vagy hajtsunk térdet, így készüljünk az áldozásra.

Áldozni nyelvre, illetve kézre lehet, de a kézbe áldoztatás nincs mindenütt megengedve, pl. a mátraverebély-szentkúti kegyhelyen nem lehetséges, sőt Szlovákiában egyáltalán nem. Ha kézbe szeretnénk áldozni, már ezt jelezve járuljunk az áldoztató elé: azaz jobb kezünket a bal alá téve, trónust készítsünk. Vagyis emeljük fel magasra a kezeinket, hogy ezt az áldoztató is lássa! Ne nyújtsuk ki a tenyerünket, mert kinyújtott tenyérnél nagyobb a veszélye, hogy a szentostya a földre essen. A „**Krisztus teste**” szavakra „**Ámen**”-nel felelünk, ami nagyon fontos hitvallásunk, és része a szentáldozásnak, ezért ne felejtjük el, mondani! Aki nyelvre szeretne áldozni, ezután nyújtja ki kissé nyelvét, hogy az áldoztató rá tudja helyezni az Eukarisztiát. Nyissuk ki megfelelően a szánkát. Összezárt szájba nem lehet áldoztatni! Az Úr Testét illetlen dolog foggal megragadni. Régebbi előírás volt, hogy az áldozó ne rágja össze a Szenttestet, hanem várja meg, amíg feloldódik a szájban. Ez szintén az Úr iránti tisztelet kifejezése! (Ma már, ez nem előírás). Aki pedig kézbe áldozik, amint kezébe kapta az Eukarisztiát, jobb kezével azonnal magához veszi azt, amíg az áldoztató előtt áll, és csak ezután megy vissza a helyére. Nem szabad tehát sem odébb állva, vagy a helyünkre menve magunkhoz venni az Eukarisztiát!

A szentáldozás II.

Bizonyos alkalmakkor két szín alatt van áldoztatás, azaz a kenyér és a bor színében, amikor általában a szentostyát a szent vérbe mártva áldoztatnak. Ilyenkor nincs lehetőség kézre áldozni. Szintén nem lehet kézre áldozni kesztyűben, illetve úgy, hogy az illetőnek az egyik kezében valami van (táska, imakönyv, stb.).

Miután megáldoztunk, nem hajtunk térdet, mert értelmetlen dolog, hiszen ha az Eukarisztiát magunkhoz vettük, akkor mi válunk élő tabernákulummá, bennünk is ott van az Úr Jézus. Keresztet sem vetünk, fejet sem hajtunk, egyszerűen visszamegyünk a helyünkre, és ott imádkozunk, illetve bekapcsolódunk az énekbe. Tehetjük ülve vagy térdelve is, a lényeg a szívben való imádkozásban van!

Itt jegyezzük meg, hogy szentáldozáshoz járulni napjában kétszer lehet, de a második alkalommal már csak szentmisén. Tehát pl. ha valaki volt szentmisén, majd még aznap otthon az áldoztató meglátogatja beteg hozzátartozóját, akkor az illető már nem áldozhat a beteggel együtt.

Szintén itt említjük meg az Eukarisztia iránti tiszteletünknek módját a szentmisén kívül. Szentségimádás alkalmával méltó és igazságos, hogy térdre borulva imádjuk az Oltáriszentséget, de természetesen nem várható el mindenkitől, hogy ezt hosszú időn át tegye. Alapvetően a szentségkitétel, a szentségi áldás előtti ének, könyörgés, maga az áldás és a szentség-eltétel alatt, továbbá körmenet során addig, míg a Szentséget a templomban mellettünk elviszik, illő, hogy térdre boruljunk, vagy akinek ez nem megy, álljon.

A szentmise végén

A Misekönyv előírásai szerint a szentmisének a pap és a ministránsok kivonulásával van vége. Szép hagyomány azonban, hogy ilyenkor még egy befejező éneket is éneklünk. Illő megvárunk ennek az éneknek a végét. Sőt, nem egyszer érdemes meghallgatnunk a kántor-organista befejező orgonajátékát. A szentmise kapcsán ugyanis ez az a pillanat, ahol igazán kibontakozhat a hangszerek királynőkének páratlan szépsége.

Padunkból kilépve térdet hajtunk – keresztvetés nélkül! Kifelé menet már nem szükséges a szenteltvízzel keresztet vetnünk. Miközben elhagyjuk a templomot, ügyeljünk arra, hogy a csendet megőrizzük. Vannak, akik még imádkozni szeretnének, őket zavarhatja bármilyen beszéd. Természetes, hogy mivel a szentmise közösségi cselekmény, örülünk a többieknek, szívesen váltunk velük néhány szót, de ezt elsősorban a templomon kívül (rossz idő esetén az előcsarnokban, ha van ilyen), tegyük.

Ha esetleg valami elintézni valónk van a sekrestyében, a tabernákulum előtt elhaladva nem szükséges kifelé is, befelé is térdet hajtunk. A térdhajtás: köszöntés, és ahogyan otthon sem köszönünk egymásnak újra és újra, valahányszor elmegyünk egymás mellett, a templomban is megfelelő csak érkezéskor és távozáskor köszönteni a szentségi Jézust.

Hazafelé, vagy otthon érdemes még elgondolkodni: mi maradt meg bennünk a szentmiséből? Legalább az evangéliumi szakaszra emlékezzünk, valamint egy, a szentmiséhez fűződő szóra, gondolatra. Nem kell feltétlenül, hogy az a prédikációból legyen, lehet az olvasmányból, a zsoltárból, a szentleckéből, vagy akár a liturgikus szövegekből. *A hit, hallásból van* – írja Szent Pál apostol (vö.: Róm 10,17).

A templomot elhagyva azt se felejtsük el, hogy az elbocsátó szavakkal nem csupán befejeződött valami, hanem küldetést is kaptunk: Jézus tanítását és szerető jóságát vigyük az emberek közé. Szépen fejezi ki ezt az egyik elbocsátó formula: **„A szentmise véget ért, menjetek békével, szolgáljátok Istent és embertársaitokat.”**